

ULF LINDSTRÖM & LAURI KARVONEN
(red.): *Nordkalotten i politiken*. CWK Gleerup
Lund 1983.

Redaktörerna till »Nordkalotten i politiken» har sammanställt nio artiklar som alla berör någon problematik i hela Nordkalotten eller i en del därav. Nordkalotten har avgränsats enligt den administrativa indelning varvid området består av Nordland, Troms och Finnmark fylken i Norge, Norrbottens län i Sverige och Lapplands län i Finland. I företalet benämns Nordkalotten en periferi med utmärkande kännetecken gentemot det övriga Norden. Härvid antas att området förenas av någon likhet som står i kontrast till det övriga samhället och att denna intressesatsning ger upphov till konflikter som avspeglas i regionens politiska liv, i folkrörelserna och i den praktiska policyutformningen.

Enligt Stein Rokkan och Derek W. Urwin präglas periferierna av följande tre centrala kännetecken: avstånd, olikhet och beroende. Periferin förutsätts vara belägen på ett relativt långt eller alternativt på ett svårforcerat avstånd från centrumområdet. Periferin antas vara olik på ett flertal områden jämfört med centrumområdet. Härvid avses såväl ekonomiska, politiska och kulturella faktorer. Därtill förutsätts periferin vara beroende

av ett eller flere centrumområden. Också beroendet är ekonomiskt, politiskt och kulturellt betingat. Dessa kännetecken antas dessutom vara så betydelsefulla att de skapar en specifik identitet för ett perifert område.

I föreliggande arbete har man åtagit sig den problematiska uppgiften att analysera Nordkalotten som en perifer enhet trots att området är sammansatt av län/fylken från tre nordiska länder. Därtill kompliceras bilden av att den geografiskt sammanhängande Nordkalotten står i ett perifert beroendeförhållande till Norges, Sveriges och Finlands centrumområden. Härvid blir de centrala kännetecknen avstånd, olikhet och beroende betingade av de geografiskt, politiskt och nationellt differentierade centrumområdena (här huvudstadsområdena). Förmodligen på grund av frågans komplexitet har författarna koncentrerat sig på det politiska omständigheterna och även då huvudsakligen till de explicit interna variationerna i Nordkalotten.

Jon Wagtskjold inleder boken med en översiktlig jämförelse på fylke-/länsnivå om Nordkalottens demografiska, sociala och politiska förhållanden. Översikten ger inte endast inblick i nämnda förhållanden på Nordkalotten utan ställer dem även i förhållande till utvecklingen i det övriga Norden. Uppgifterna härstammar från den nordiska databanken i Bergen som på ett lättillgängligt sätt skapat förutsättningar till dylika ansatser. Efter denna introduktion övergår diskussionen att behandla politiskt integration och mobilisering på Nordkalotten. Denna analytiska avdelning består emellertid endast av två artiklar varav den ena behandlar politisk integrering och mobilisering i Norbotten och den andra uppmärksammar laestadianismen som Nordkalottens väckelserörelse.

Den förstnämnda artikeln har skrivits av Ulf Lindström som förresten är den enda som haft ambitionen att anlägga ett centrum-periferi-perspektiv på datatolkningen. Framställningen väcker emellertid flere frågor än vad den ger svar på. Förmodligen sammanhänger detta med att centrum-periferimodellen inte givits en strikt tolkning. Å andra sidan ventilerar författaren en hel del intressant data som ger uppslag till nya forskningsansatser. Den andra artikeln i avdelningen har skrivits av Kirsti Suolinna som analyserat laestadianismen både som en perifer proteströrelse och en politiskt-nationellt integrerande kraft. Uppsatsens förtjänst ligger däri, att författaren lyckats åskådliggöra hur laestadianismen höjde såväl samebefolkningens, som den finska minoritetens

självkänsla i Nordkalotten. Därtill var rörelsen väl anpassad att kanalisera också den övriga befolkningens perifera missnöje. Denna segregerande funktion var dock dubbelsidig, genom att den perifera befolkningen samtidigt integrerades närmare till den nation man tillhörde. Däremot har författaren inte lyckats med att kombinera laestadianismen med den politiska mobiliseringen. Jämförelser i valdeltagandet mellan svenska och finska Tornedalen under mellankrigstiden är inte jämförbara, då skillnaderna i valsystelet lämnas obeaktade. Lapplands enda representant i riksdagen under denna tidsperiod valdes som bekant genom majoritetsval, vilket hade en förödande effekt på valdeltagandet.

Den tredje avdelningen »Vänsterradikalismen på Nordkalotten» behandlas i tre uppsatser envar från de tre berörda länderna. Den första är skriven av Per Selle och Lars Svåsand och behandlar radikalismens ekologi i nord Norge. Författarna har lagt huvudvikten vid att förklara vänsterpartiernas högre understöd i nord Norge jämfört med landets övriga fylken. I den ekologiska analysen har man inte endast använt sig av socio-ekonomiska variabler, utan även partiernas organisationsnätverk, och av de politiska traditionernas effekter. Uppslagen är många och tabellerna avlöser varandra med noggranna uppgifter om förändringsmönstret under efterkrigstiden. Kanske just denna mångfald gör det något svårt för läsaren att få ett grepp om problematiken. En sovrig kombinerat med en mera djupgående analys skulle här ha varit på sin plats.

Den följande uppsatsen handlar om politisk tradition i norra Sverige och har skrivits av Sten Berglund och Bo Hallin. Författarnas intention är, att formulera en modell för röstandet på de kommunistiska och socialdemokratiska partierna under efterkrigstiden. Uppsatsen som är mycket stringent skriven baserar sig också på ekologisk data. Variationerna i röstandet förklaras med hjälp av socio-ekonomiska variabler, partiorganisatoriska variabler och graden av religiositet. Förklaringsvärdet är visserligen högt, men det är fråga värt om man kan kalla tillvägagångssättet en modell, vilket även författarna antyder. Kommunismens starka understöd i Norrbotten kan knappast få en uttömlig tolkning med hjälp av dessa variabler. Hela diskussionen skulle säkerligen vara betjänt av att sättas i relation till den territoriella frågan om perifer protestbenägenhet.

Som sista artikel i denna genre har Pertti Laulajainen skrivit om vänsterradikalismen i finska

Lappland. I motsats till de båda ovanstående uppsatserna fränser författaren de socioekonomiska variabelernas betydelse, och koncentrerar sig helt på att diskutera betydelsen av politiska organisationer och politiska traditioner. Genom att den socio-ekonomiska länken saknas blir resonemanget lätt tautologiskt och oklarhet uppstår om orsak och verkan. Visserligen är den organisatoriska faktorn viktig, men den får inte överskattas, därför skulle uppsatsen ha varit betjänt av en problematisering av de slutsatser som nu tas för givna.

Tema för den fjärde och sista avdelningen är politiska processer i norr. Den första artikeln är skriven av Leif Johansson och Stephan Schmidt. Uppsatsen handlar om huruvida kommunerna i Norrbotten gör annorlunda än kommunerna i övriga Sverige. Härvid avser författarna, att utvärdera eventuella skillnader i de kommunala serviceprogrammen. Resultatet är dock långt ifrån entydigt, då kommunernas politiska styrkeförhållanden och de sociala problemen omfattning förorsakar stora variationer. I Norrbotten finns problemen samlade och många kommuner har en socialistisk majoritet, men samma förhållande förekommer även t.ex. på de gamla bruksorterna i Uppland och Dalarna. Författarna har helt följt riktigt varit försiktiga med att dra för långtgående konklusioner.

Den andra uppsatsen är skriven av Guy-Erik Isaksson. Ortstrukturens utveckling i Lapplands län har här varit föremål för författarens intresse. Artikelns syfte är att beskriva centrala förskjutningar i ortstrukturen under 1960- och 1970-talen. Härvid har författaren tagit fasta på befolkningstvecklingen, sysselsättningen och näringsstrukturens utveckling. De statliga styringsmedlen, d.v.s. kommunsammanslagningarna och den regionalpolitiska lagstiftningens roll i ortstrukturernas utveckling, har utgjort basen till den centrala frågeställningen. Det råder ingen tvivel om att de statliga åtgärderna bidragit till att påskynda koncentrationen av arbete och kapital till de lappländska centralorterna. Däremot är det inte givet att riksdagsledamöternas hemort i valkretsen (företrädesvis städer), skulle vara bestämmande för inriktningen av det statliga beslutsfattandet. Favoriseringen av centralorterna kan lika väl vara ett resultat av andra praktiska eller ideologiska skäl.

Sista artikeln i boken är Lauri Karvonens analys av nordkalottsamarbetet. Uppsatsen har med tanke på bokens innehåll ett alldeles speciellt värde, då författaren anspelar att kartlägga förekommande samarbete i Nordkalotten genom att studera de fora där nämnda samarbete bedrivs. Ansatsen är

sålunda explicit en studie om den institutionella samverkan mellan de nordiska länderna inom Nordkalotten. Diskussionen utmynnar i att samarbete bedrivits på tre nivåer, alla anbelagda med enahanda betänkligheter. Nordiska rådets aktivitet i frågan har varit stor, men de konkreta resultaten har dessvärre varit begränsade. Nordkalottmittén som är ett kalottbaserat exekutivt organ har däremot varit effektivare, fastän kommittén inte föranstaltat någon regionalpolitisk styrning. Det ofta av praktiska skäl betingade gränskommunala samarbetet berör givetvis i första hand gränskommunerna och ett synbart samarbete föreligger i Tornedalen. Härvidlag ger uppsatsen prov på att det föreligger behov av kalottsarbete, som i så hög grad som möjligt bör vara kalottbaserad för att ge önskad utdelning. Till den slutsatsen kommer författaren, väl medveten om de många hindren som föreligger både inom Nordkalotten och mellan de nordiska länderna.

Sammanfattningsvis kan man konstatera på goda

grunder att uppsatserna är väl skrivna. Problemet med en antologi av denna typ är att knyta ihop de olika ansatserna till en meningsfull helhet. I denna bok har emellertid den sammanfattande artikeln uteblivit vilket, enligt min mening, hade varit speciellt påkallande i detta fall. En centrum-periferimodell skulle ha kunnat utgjort den teoretiska referensramen. Härvid finns det flere möjligheter, men det centrala synes vara att få fram de faktorer som sammanbinder Nordkalotten. Om samhörigheten därtill skapat en gemensam identitet är det av särskilt intresse att utröna hur den konfronteras med beroendet till centrumområdena i de tre separata nordiska länderna. Oberoende av styrkan i dessa tendenser står de i ett motsatsförhållande som väl kan ge uppslag till en övergripande diskussion. Hur som helst, boken är skriven och försvarar bra sin plats bland övriga nordiska samlingsprojekt.

Jan Sundberg